

HORTHY, TRUMAN, SZTÁLIN ÉS MÁS „NEVES” SZEMÉLYEK (Ragadványnevek a bodrogközi Pácinban)

CSEH ZSOLT

A ragadványnevek gyűjtése s kialakulásuk vizsgálata hosszú idő óta foglalkoztatja – főként – a nyelvészet- és a néprajztudomány művelőit.¹ Az e témakörben végzett kutatások eredményei szerint a ragadványnév szerepe a 14. századig rendkívül jelentős volt, hiszen addig egyelemű nevek léteztek, melyeket ragadványnevek különböztettek meg egymástól. Később a ragadványnév egyre inkább rögződött, vezetéknevvé vált, s a 17. századra véglegesen e funkciójában szilárdult meg.² A ragadványnevek adásának szokása azonban a későbbiekben is fennmaradt, mert bizonyos közösségekben a kételemű név sem tudta biztosítani a személyek pontos megkülönböztetését. Településeinken, falvainkban napjainkig él a ragadványnévadás szokása.³

1995 őszén rendszeres pácini gyűjtéseink egyikén Séra *Kiskender* István boltjában beszélgettünk néhány falubeli férfival. Az itt közölt Pácinra vonatkozó ragadványnévanyagot az ő elmondásaiból állítottam össze. A nevek magyarázatait e néhány férfi, ritkább esetekben a nevek viselői adták meg, azonban a névanyag egy részének eredetét nem sikerült kideríteni. Az adatközlők ugyan megengedtek maguknak némi találgatást, ám e bizonytalan magyarázatoktól inkább eltekintettem. Ahol lehetett, az adatközlők, ragadványnév-viselők névmagyarázatait szó szerint idéztem, de leggyakrabban a szöveget lerövidítettem. Bizonyos esetekben nem találtuk meg a név eredetét, magyarázatát, azonban a közlők fűztek hozzá egyéb megjegyzéseket, melyeket szintén igyekeztem közreadni.

A ragadványnevek csoportosítását, rendszerezését több kutató elvégezte már, a saját szempontjai szerint.⁴ E művelethez a Tóth Katalin által kidolgozott szisztémát vettem alapul, mely ötvözi magában a korábbi kísérletek jól használható eredményeit.⁵ Rendszerének nagyobb kategóriáit megtartottam, de e nagyobb egységek részletes lebontásától eltekintettem. Ilyen módon mindössze három főcsoport (I, II, III.), s azokon belül összesen hat alcsoport jött létre.

A I.1. csoportban az alany személyével kapcsolatos nevek közül azok találhatók, melyeket az alanyok testi jegyeik miatt kaptak. Ide tartoznak mindazon nevek, melyek viselőinek sajátos a testalkata, a mozgása; illetve sajátos testi hibája, betegsége van; testarányaik, testméretük, szem-, haj-, bőrszínük, öltözködésük eltér az átlagostól. Valamint e csoportban kaptak helyet a más személyekhez vagy dolgokhoz való (külső) ha-

¹ A nyelvészek e témában megjelent gyűjtéseinek teljes felsorolása nélkül megemlítjük itt a Magyar Személynévi Adattárak ide vonatkozó füzeteit, melyek talán a legalaposabb településenkénti ragadványnév gyűjtéseket tartalmazzák, s a Magyar Nyelvőr ragadványnévi adattárát.

² *Lőrincze L.*, 1951

³ A kutatások irodalmához még: *Solymossy S.*, 1899., *Bárczi G.*, é. n., *Lőrincze L.*, 1948., *Kálmán B.*, 1967., *Órsi J.*, 1974.,

⁴ Pl.: *Lőrincze L.*, 1951., *Kovács L.*, 1956., *Pákozdi E.*, 1961., *Penavin O.*, 1963., ill. *Papp J.*, 1970., *Mizser L.*, 1972., *Máté J.*, 1980., *Grynaeus T.*, 1993.

⁵ *Tóth K.*, 1966.

sonlóság okán adott nevek is. A biztonsággal magyarázható nevek legnagyobb csoportja ez: 79 név tartozik bele:

Agyibu	Tóth István	Nagy fejű ember.
Balázs Béla	Séra Béla	Fizikai hasonlóság okán.
Bikatók	Berta Gyula	Az arcán lévő kelés miatt kapta nevét.
Billent	Berta István	Bicegős a járása.
Búregér	Takács Antal	Nagyon sovány.
Búrfejú	Titkó Mihály	Feje kopasz.
Cándri	Szabó Sándor	Vézna ember.
Cigány, Rigó	Dócs András	Bőre sötét.
Hun Kerék, Hun Talp	Balla Ferenc	Mozgása a hibás kocsikerékére hasonlít.
Cirkó, Cundri	Bányátski István	Bőre sötét, haja fekete.
Cunya	Szabó Sándor	Vékonydongájú.
Csicseri	Takács Ferenc	„Cs” betűsen beszél, s mindenbe beleszól.
Csiki	Takács András	Beszédhibás.
Csipetyi	Séra József	Nevét testmérete után kapta.
Csirke, Chaplin	Tóth Tibor	Járása egyedi.
Csócsi-Mócsi	Góré József	Erősen selypít.
Csocsibácsi	Bányátski László	Elhízott ember.
Csucus, Lúláb	Csomós János	Végtagjai hosszúak
Csupacsont	Séra István	Sovány testű ember.
Döbrögi, Boján	Bodnár Zoltán	Testes, kövér ember.
Döbrögi, Ludas Matyi	Gabóczi Sándor	Birkózó volt, erős testalkattal.
Dzsesszes, Dzsesz-szi	Séra László	Nevét járása után kapta.
Fakatona	Szabó János	Merev testtartása miatt nevezik így.
Fáni	Tóth János	Tehénről nevezték el.
Fidi	Doma Tibor	Nevét a fityizsmutatásról kapta.
Gáró	Csatlós Árpád	A báró szót hibásan ejtette ki.
Gida	Paronai András	Az emberek szerint mekeg, mint a kecske.
Girnyó, Vinyu	Visnyei Lászlóné	Testalkata, s folyton kiütéses keze miatt hívják így.
Gólya	Móré Ferenc	Sovány, magas ember.
Golyó	Lénárt István	Puskagolyó maradt a lábában.
Golyó	Miklós István	Kicsiny, tömzsi ember.
Gömöri	Nagy József	Gyakran volt kiütéses.
Hagyma	Sütő Béla	„Olyan veres, mint a hagyma.”
Homály	Jánosi Ferenc	„Hirtelen” szökése miatt hívják így.
Hosszú, Colos	Berta István	Magas, vékony ember.
Hosszúcipő	Lakatos Sándor	Hegyes orrú cipőben jár.
Hurka Zsiga	Gabóczi István	Szellentéseivel bárkit elüldöz.
Kácsér	Gál János	Alkata miatt a kacsákhoz hasonlítják.

Káin, Parhel	Szabó János	Második nevét barhettingéről kapta.
Karikaláb	Lénárt Gábor	Ó-lábáról kapta nevét.
Karvaly	Dudás Lajos	Orra miatt hívják így.
Kifli	Séra Béla	Görbe háta miatt nevezték el.
Kiskontyi	Csontos Sándor	Hajállása miatt.
Kontyi	Csontos János	Égnek álló haja miatt.
Kormos	Séra Kálmán	Barna bőrű ember.
Latabár	Tóth Miklós	Nevét gesztusai miatt kapta.
Látó, Kiscsikó	Ocsendás János	A „Látó” név kancsalsága miatt ragadt rá.
Lipka	Csomós István	A „szipka” szót nem tudta kimondani.
Lotyó Ilon	Potóczy Istvánné	Nevét kövérsége miatt kapta.
Lumumba	Polyák Miklós	Lomha menésű ember.
Manci	László János	Saját tehene után nevezték el.
Medve	Orsovai János	Nagy testű ember.
Micsu	Borsodi Sándor	Beszédhibája miatt nevezik így.
More	Paronai Tibor	Bőre barna, haja sötét.
Nacsúr	Séra Zoltán	Úgy sántít, mint egy Nacsúr nevű ember.
Ókabóka, Beánka	Fábián József	Felesége, Melánia nevét hibásan ejti ki.
Ördög	Nagy József	Csúnyasága, nyomoréksága miatt kapta nevét.
Páncsik	Ocsendás Sándor	Focistáról nevezték el.
Pettyes, Tonka	Onofer Ferenc	Bőre nagyon szeplős.
Pincsi	Sütő Ferenc	Saját kutyájáról nevezték el.
Ponó, Lekvár	Séra Imre	Kicsiny termete miatt hívják így.
Porcelán Baba	Majdanics István	Nagyon fehér és érzékeny bőrű ember.
Pufi	Séra Zoltán	Kövérsége miatt kapta nevét.
Pujzi, Pekó	Séra Zoltán	A pulikutyát pujzinak mondta.
Ribizli, Kutya-lánc, Pittánk	Gerényi István	Menet közben mindig csörög valami a ruhájában, s beszédhibás is.
Rikkancs	Komjáthy Zoltán	Állandóan kiabál.
Rozoga	Hajdú László	Sovány ember.
Rozsdás	Czinke Tibor	Nevét a vörös hajáról kapta.
Siket, Órás, Göri	Bodnár János	Nagyot hall, s hobbija az órajavítás.
Sugár	Ádám János	Nevét az ostor részéről kapta.
Szakáll Matyi	Ferenczy Zoltán ref. pap	Szakállt visel.
Szódi	Pásztor László	Az egykori zsidó szódáshoz hasonlítják.
Tacsi	ifj. Lakatos Elemér	Apró termetű ember.
Talpas Miska	Veres Mihály	Hatalmas lábai vannak.
Tökös	Bodnár Imre	Nevét járása miatt adták.
Tönnyös	Gál Ödön	Nagyon elhízott.
Törpe	Csontos István	Kicsiny ember.
Vuk	Berta Sándor	Az illető vörös hajú.
Zörgő, Tupír, Katya Árpai	Berta Árpád	Sovány és kopasz illető, harmadik neve öröklött.

A I.2. csoportot a belső (lelki) tulajdonságok által meghatározott nevek alkotják. Ezeket az elnevezéseket eszük, tehetségük, képességük, uralkodó jellemvonásuk, szavajárásuk, gyakori, kedvelt cselekvésük, esetleg kedves ételük miatt kapják meg viselőik. E csoportba 58 név tartozik:

Aludttej	Ádám József	Lassúsága miatt hívják így.
Bálgúnár	Dr. Németh Lajos orvos	Piperkőc viselkedése és különleges hangja miatt.
Buni	Doma Zoltán	A Karcát egy légvétellel „ <i>átbukta</i> ”.
Cigi, Féllegyű	Balla Géza	Gyakran leszaggatta a legyek szárnyát.
Citera	Szabó János	Ha megijedt reszketett, ráadásul jól citerázik.
Coki	Bányai Ferenc	„ <i>Nektek innen coki</i> ” volt a szavajárása.
Dongó	Bodnár István	„ <i>Úgy tud bújni, mint a dongó.</i> ”
Fincsi	Sütő Gábor	A kocsmában a pálinkát „ <i>fincsi</i> ” néven kérte.
Fogoly	Czinke István	Nagyon félős ember.
Furós	Viski József	Gyakran mondta, hogy „ <i>megfúrja</i> ” a lányokat.
Füstrúd	Bányácsi Győző	Erős dohányos.
Fütyös	Bodnár Zsolt	Mindig fütyörészik.
Gyűrő, Rüttyő	Séra Géza	Ha iszik, gyakran mondja hogy „ <i>rüttyő</i> ”.
Hagymás	Szabó Sándor	Aki a hagymát is hagymával eszi.
Hajnal	Szabó Sándor	Korán kelt, korán járt.
Horthy	Séra Miklós	Olyan akar lenni, mint Horthy Miklós.
Kakas	Czinke Ferenc	Hőzöngős, nőzős.
Kancsó	Berta Béla	Igen iszákos.
Kosi	Nagy József	Viselkedése a juhokéhoz hasonló.
Kurta	Fekete Ferenc	Belezavarodott a <i>Falu végin kurta kocsmá</i> kezdetű nótába.
Kűtörő	Mester Ferenc	Körmös traktorral feltörte a műutat.
Lábája	Gergely Sándor	„ <i>Tedd az ötösre Pistának fejeselni, a lábájára meg vigyázz!</i> ”
Liba	Lakatos Elemér	Ő volt a primás, s állandóan libahúst evett.
Lopi	Szabó István	Gyakran lopott bort.
Motoregér, Szipka	Séra Attila	Szipkával a szájában gyorsan kerékpározik.
Ördög	Lénárt János	Babonásokat művel.
Paszuly	Góré István	Nevét kedvenc ételéről kapta.
Pendúr	Séra András	Csendőrként gyakran lopott tyúktojást a padról.
Pompás	Dakos Ferenc	Szavajárása után.
Puha	Csontos János	Focistaként az ellenfeleket puhának tartotta.
Pukkasztó	Berta János	Kedvenc szórakozása a halhólyagpukkantás.
Puli	Csontos Zoltán	Hízalgő, sündörgő viselkedése okán hívják így.
Puskin	Góré József	Falubeliek szerint úgy „hadóvál” mint az író.
Rásza	Séra János	Ellopta az ültetni való káposztát, aminek <i>rásza</i> a neve.

Renyhe	Nagy Tibor	Lusta ember.
Sucu	Szabó László	Félős, rettegős ember.
Sumák	Mester László	Szeret sunyítani.
Szajkó Maris	Bonta Lajos	Egy korábban élt nő nevét kapta beszéde, szövege miatt.
Szakajtó	Borsodi István	Kupeckodott, s búzáat nem vékával, hanem szakajtóval mért.
Szamuraj, Kisember	Illés Miklós	Okoskodásai miatt nevezik így.
Százegy	Balla Gyula	Így káromkodott: „A százegy isten b...a meg!”
Szipkás	Tóth Ferenc	Szipkával dohányzik.
Sztalin, Sztalin Jóska	Paronai Ferenc	Uralkodó természetű, rámenős ember.
Szusu, Csavari	Balla István	Gyakran küzdött hasmenéssel.
Tanár úr, Mérnök úr	Vódi István	Mindenbe szeret beleszólni.
Táncoslábú Tiszteletes	István atya, r. kat. pap	A falubeliek szerint Adriano Celentanora hasonlít.
Tikett, Ládikó	Jáger József	Imádja a sakkot, ha lehet magával is viszi.
Truman	Séra Zoltán	Nevét „főnökösdí” viselkedéséről kapta.
Tudós	Szász Géza	Mindenhez van hozzáfüznivalója.
Üрге	Szabó László	Szlovákiában nevelkedett, mindig vissza akart szökni.
Vadi	Gál László	Vadóc kölyök volt.
Valbis	Hanák Géza	Spekulál, mint a zsidó. (Volbis)
Varjú	Tarczali Sándor	Szereti a varjúhúst.
Vihar	Benke József	Ha nem akart dolgozni, a közeledő viharra hivatkozott.
Vitéz	Csontos Ferenc	Kötekedő, „begyes” legény volt.
Zörgő	Berta Sándor	Gyakran mondta: „Ne zörögj!”, azaz ne szólj bele.
Zsidó	Góré Sándor	Állandóan üzletel.
Zsidó, Tömlés, Sumák	Csatlós Sándor	Ravaszkodó, de lapít.

A ragadványnevek következő, I.3. csoportja 45 tételt tartalmaz. Ide a falubeliek életkörülményei – vagyoni helyzete, foglalkozása, falubeli lakhelye, munkahelye, elszármazása, valamilyen eseménnyel való kapcsolata, vallása, vallásossága – miatt kapott nevei tartoznak:

Badár	Bodnár Sándor	Annyi biztos, hogy bevándorló.
Betyár, Rabló	Szendrei Bertalan	A határ nagy része az övé.
Blájer Erzsi	Czinke Barnáné	Idegen származású.
Búbos	Béres László	Együtt halászott egy Búbos nevű cigánnyal.
Bűrös	Bodnár János	Állatbőrökkel foglalkozott.

Ceruz	Laci Ferenc	A fázisceruzáról nevezték el, villanyszerelő.
Cigi Bandi, Vizes Bandi	Balla András	Vízszelő, Cigi nevét örökölte.
Cukor	Fábián István	Valaha cukrot lopott.
Csenyi	Szabó István	Nem tudni mit, de lopott.
Csónakos, Bűrfejű	Lakatos Rudolf	Csónakot csent a Karcsán.
Csoni	Gál Zoltán	Csókát fogott, de csak azt tudta kimondani, hogy „ <i>csoni</i> ”.
Emelcső, Metsző	Pecák András	A csendőr zavarta, s véletlenül nekirohant a sachternek, aki elesett.
Fagyos	Berta István	Tsz-elnök volt, s ha ki kellett menni a földre, állandóan fázott.
Félnyóc	Tóth István	Az órája napokig állt fél nyolcon, s nem vette észre.
Gamesz	Halász Zoltán	Ott dolgozott.
Háromhenger	Tirián László	Romániai származású, de nevét a Hoffer traktorról kapta, amin dolgozott.
Hívó Berti	Bányácsi Bertalan	Buzgón vallásos.
Iszoly	Bulcsu István	Neve vályogvető munkájával függ össze.
Kannyúl	Czinke Béla	Gyakran jár a mezőre nyulat fogni.
Kender, Kiskender	Séra István	Ahol régen dolgozott, Kenderesinek hívták főnökét.
Kerülő	Tóth Ferenc	A munkát szokta kerülni.
Kerülő	Tóth Zoltán	Az előző öccse.
Király	Bodnár József	Sok pénze van.
Király	Csontos Árpád	A nagy hírű Csontosok legidősebbike.
Komszomol	Balla József	KISZ-titkár és minden lében kanál volt.
Kulcsi	Paronai József	„Kulák” lett s ez meglátszott nagy hasán.
Mocskonás	Berta Zsigmond	Szerelő, s az olajsarat hívja mocskonának.
Ózike	Czinke István	Ózet fogott, s nevelte.
Patkány	Berta Sándor	ÁFÉSZ ellenőr s tanácselnök volt, kevés iskolázottsággal.
Petró	Gál János	Valaha petróleumméréssel foglalkozott.
Pilóta	Ádám István	Soförkődik.
Postás Jani	Berta János	Postás volt.
Román	Czinke Ferenc	A román traktorról kapta nevét, amin dolgozott.
Rühes	Ignác Mihály	Juhász volt.
Siliga	Kovács István	Nevét a silózásról kapta, amit gyakran végzett.
Simje	Szabó Imre	Tanácselnök, s titkár volt.
Szarka	Balla Tibor	Baracklopáson érték.
Szurka Pitya	Csurka István	Dobos Béla selypítve kiáltott egyszer: „ <i>Szurka Pitya vért hánysz!</i> ” De az csak vörösbor volt.

Szúró	Bodnár János	Foglalkozása: szűcs.
Tacsi	Balla Bertalan	Áramütés miatt a keze suta maradt.
Tápcsú	Góré István	Míg focizott, szép gólokat lőtt. „ <i>Még tápcsúval sem lehet olyan jól célozni!</i> ”
Tilinkó	Séra Tibor	Ő is focizott, s lábai közt „tilinkózott” a labda. (Ide-oda gurult.)
Tömlés	Szabó György	A rozvággyiak neve ez, s ő onnan származik.
Vaspina	Ádám Vincéné	Elég koros volt, mikor férjhez ment.
Zongoraművész	Móré Mihály	Valaha szépen játszott orgonán.

A II. főcsoportot olyan nevek alkotják, melyek eredete a név viselőjének személyén kívül áll. A II.1. csoportba a nőági vonalon öröklött nevek tartoznak, melyek eredhetnek az anya (nagyanya, feleség, egyéb nőrokon) keresztnév-, vezetéknév-, ragadványnevéből, származásából, külső és belső tulajdonságaiból stb. E csoportba összesen 6 név tartozik:

Bobályka, Csiszta	Czinke István	Anyja szavajárása volt.
Gatya		
Csüllő	Csontos László	Anyja lábai után kapta nevét.
Dalyu, Csirkés	Dakos Tibor	Első nevét nagyanyjától örökölte, másodikat tevékenysége miatt kapta.
Lekvár Ilon	Séra Ilona	Anyjától örökölte nevét.
Paprika	Tóth János	Szintén az anyjától örökölte.
Szatyler, Szatyi	Tóth István	Anyját is így hívták.

A férfiági eredetű neveket a II.2. csoport tartalmazza. A csoportba az előzőhöz hasonló módon kerülnek a nevek, azzal a különbséggel, hogy itt az apa (nagyapa, férj, egyéb férfirokon) nevei, tulajdonságai, életkörülményei stb. határozzák meg az utód ragadványnevét. Ilyen eredetű névre összesen 21-re bukkantunk, azok közül, melyek eredetét biztosan tudták az adatközlők:

Boforc, Bofi	Lukács János	Apja részegen hibásan beszélt.
Búrös Lyány	Bodnár Mariann	Apja foglalkozása után nevezték el.
Csili	Soltész Zoltán	Bátyja nem tudta kimondani a Zoli nevet, helyette „ <i>csili</i> ”-szerűt ejtett.
Csucsi	Tóth Zoltán	Apjától örökölte nevét.
Dobos Béla	Gál Béla	Szintén apjától örökölte.
Enyedi	Takács András	Mostohaapja vezetéknévét viseli ragadványnevként.
Fige Géza	Dakos Géza	Így nevezték apját is.
Gyuró	Séra Sándor	Apjától örökölte.
Kenyér	Szabó Gizella	Nevét vallásos apja neve után örökölte.
Kopekné	Szabó Sándorné	Nagyapja gúnynevét örökölte.
Kupak	Bányácsi István	Nagyapja pipakupakjáról nevezték el.
Litya	Tóth Kálmán	Nevét libegősen járó apjától örökölte.
Ludas, Lúszar	Gál József	Második nevét már apja is viselte.

Medve	? János	Menése miatt kapta e nevet apja.
Nyálkai	Nagy István	„Apja nyálas volt.”
Panasz	Séra Ferenc	Apja a seregben állandóan panaszkodott.
Peco László	Berta László	Apja mindig patrac, pacuha volt.
Szatyor	Kovács Ferenc	Apja után nevezik így.
Szemlész	Sütő László	Nagyon rossz szemű volt az apja.
Szűcs István	Szabó István	Apjától örökölte.
Tyúkhurka Jani	Szabó János	Így nevezték az apját.

A III.1. számú csoport tartalmazza az egyéb kategóriába eső neveket, melyeket a fenti csoportokba nemigen sorolhatunk be, legalábbis az adatközlők magyarázatai alapján. A ragadványnevek e típusából mindössze 5 van.

Biá	Bigai István	Egyszerű csúfolódás
Csira	Paronai Jolán	Gyerekkorában kapta nevét, s rajta is maradt.
Guriga	Kerekes István	Vezetékneve után nevezik így.
Kokk	Kokott Gábor	Vezetéknevéből adódik a ragadványnév.
Lizi Pityu	(L.) Séra István	A Sérák megkülönböztetése okán kapta nevét.

Az utolsó, a IV.1. csoportba azok a ragadványnevek kerültek, melyek magyarázatát nem tudták megadni az adatközlők. Néhány esetben még a nevek viselői sem (!), ezért a csoportba meglehetősen jelentős számú (116) név került. A csoporton belül akadnak olyan nevek, melyek magyarázata olykor nyilvánvalónak tűnhet. Ám ezekben az esetekben is azt az elvet követtük, hogy ha az adatközlő semmit nem mondott, akkor a magyarázat nélküli nevekhez soroltuk az adott elnevezést.

A Nagy Pikó	Lénárt István
Anyag	Sütő István
Bagoly	Tóth Tibor
Bakkancs	Séra János
Bakkancsos	Gál István
Basa	Bodnár József
Belga	Trimáj Sándor
Bikás	Góré István
Bobi Katz	Czinke Gábor
Borsi Pityu	Sütő István
Buga	Séra János
Butykos	Lénárt István
Ciceró	Berta Sándor
Csáncsuli, Tándori, Tomori	Siklósi Ferenc
Cseka	Séra Ferenc
Csipa Jani	Szabadka Sándor
Csuci Anna Néni	Tóth Albertné
Csuka	Tarcali Ferenc
Dalyu	Dakos Tibor

Dari	Baba István
Dasi	Mester János
Dina	Sariczky Dénes
Dudi, Dudva	Cető János
Fakusz	Sütő István
Figi	Sariczky Ferenc
Flamingó	Dakos István
Galamb	Miklós László
Gelice	Dakos Zoltán
Góri	Nagy Ferenc
Gúnár	Gál András
Gyuku	György János
Gyuku	György Béla
Gyuri Gabi	Séra Gábor
Gyűrő	Séra Bertalan
Hagymás	Szabó Zoltán
Haluska	Dakos Ferenc
Hatujjú, Forró Pisti	Ádám István
Hosszúfing	Majoros István
Hubányi	Balogh Bálint
Hurka	Baba József
Ica Pityu	Szabó István
Jaskó	Lénárt István
Kakas	Gál Ferenc
Kanalas	Dakos István
Kanmajom	Titkó Andor
Kapta Mari	Ádám Erzsébet
Kenyér Pityu	Szabó István
Kisdolgos	Kontra Miklós
Kiskirály	Góré József
Kispanasz	Séra Sándor
Koca	id. Polyák Miklósné
Kölyki	Csontos István
Kuka	Szabadi Béla
Légi	Balla István
Leli	Czinke Bertalan
Lida	Tóth Zoltán
Lidzsi	Séra Bertalan
Mackó	Vajda Ferenc
Mackó Pityu	Szabó István
Minor	Séra Endre
Móki	Horváth József
Nagi	Nagy László
Nyúl	Lénárt István
Nyúlfasz	Bodnár István

Oszi	Halász András
Pacsuta	Pálóczy János
Pannon	Séra István
Pázmányi	Onofer László
Pikó Gabi	Lénárt Gábor
Pikor	Szabó János
Pipa Pityu	Szabó István
Pipás	Horváth László
Pipis	Szabó Ferenc
Pisztu	Nagy István
Postamester	Tóth Tamás
Pozdornya	Szabó Zoltán
Puffancs	Nagy Bertalan
Róka	Doma Imre
Rongyi	Szabó Sándor
Rumcájsz	Soltész János
Rejmond	Kozák Róbert
Sampon, Dücskő	Majdanics Sándor
Samu	Cető Sándor
Sotika	Szabó Zoltán
Sörbúza	Séra Béla
Sulli	Balla Kálmán
Suttogó Matild	Séra Matild
Sutyi	Séra László
Szarjankó	Tar János
Szipogó	Sütő András
Szortyi	Horváth Gusztáv
Szócsó	Czinke Bertalan
Szörnyű	Berta Sándor
Szuda, Kis Lippai, Kis Szipogó	Sütő Csaba
Tátitai, Gömbölyűtalpú	Alexa Mihály
Tc (tízi) Erzi	Séra Erzsébet
Tomasz	Berta Tamás
Tintás	Kontra Ferenc
Tollas Koma	Berta Zoltán
Tóni	Bodnár Zoltán
Tök Bandi, Butykos Bandi	Lénárt András
Tönyhös	Bányácsi Ferenc
Tube	Pálóczy Gyula
Turbink	Gál Bertalan
Túrós	Szabó Sándor
Tyúk Bandi	Szabó András
Tyúkhurka	Szabó Sándor
Tyúkos Irén	Séra Irén
Tyúkszar	Ádám Gyula

Vasi, Vasas, Templár	Séra Zoltán
Zacskó	Horváth Zoltán
Zani	Pálóczi Dezső
Zeller	Tóth Gyula
Zsigalaci	Szabó László
Zsófi	Tarcali Zoltán
Zsuzsi Macska	Sütő Imre

Az adatközlők természetesen nem az általunk meghatározott kategóriák sorrendjében sorolták fel a falubeliek ragadványneveit. Módszerük – melyet a pontosság miatt előre határoztak meg – az volt, hogy az utcákat, s az azokban elhelyezkedő házakat gondolatban, meghatározott sorrendben végigjárták, s ez az „utazás” adta meg a felsorolás rendjét. Ennek következtében az általuk elsődlegesen lediktált lista tökéletesen használható információkat ad a négy férfi „mentális falutérképéről”.⁶ Sajnos a gyűjtés közben nem nyílt arra lehetőség, hogy a falu „körüljárásának” útvonalát lerajzolják a közlők, így az esetleges ez irányú kutatás még kiegészítésekre szorul.

A ragadványnevek behatóbb vizsgálatával érdekes adalékokkal szolgálhatnánk a „nyelvi polgárosodás” tekintetében. Mindehhez azonban alaposan meg kell vizsgálni a ragadványnévadás bizonyos időszakokra jellemző szókészletét, s azokat a közlési folyamatokat, kommunikációs csatornákat (televízió, rádió stb.) és személyek kapcsolatát, melyeknek köszönhetően idegen vagy modern nevek mind gyakrabban kerülnek be a névanyagokba. Egy ilyen alaposágú vizsgálat esetében természetesen jóval több információt kell összegyűjtenünk a ragadványnevek gyűjtése közben. Meg kell tudnunk például a név viselőjének korát, társadalmi helyzetét, s ismernünk kell a névadó(k) személyét, korát stb.

Végezetül néhány olyan statisztikát szeretnék itt bemutatni, mely érdekes kiegészítésekkel szolgálhat a ragadványnév-gyűjtésünkhöz. Nyelvészeti kutatások szerint a ragadványnévadás napjainkban is élő szokása, az egy településen belüli nagyszámú azonos névre vezethető vissza. A vezetéknevek gyakorisága tekintetében elkészített statisztikánk első részét 1038 névből készítettük el, melyeket többségükben a 19. századi írott források Pácínra vonatkozó adataiból gyűjtöttük össze. A faluban a leggyakoribb vezetéknevek, gyakoriságuk sorrendjében (s a teljes névanyaghoz viszonyított számarányában) a következők voltak: Szabó (11,8%), Séra (7,4%), Tóth (4,7%), Czinke (3%), Nagy (2,9%), Berta (2,7%), Kovács (2%), Lénárt (2%), Halász (1,8%), Fodor (1,7%).

A statisztika második részének alapadatait a ragadványnévlista adta. Ebben összesen 93-féle vezetéknevet láthatunk. A leggyakoribbak: Séra (11%), Szabó (9%), Berta (5%), Tóth (5%), Bodnár (3,9%), Czinke (3,3%), Gál (3,3%), Balla (3%), Sütő (3%), Lénárt (2,7%). Természetesen mindkét adatsor csak reprezentatív, hiszen egyik esetben sem található meg benne a falu teljes névállománya.

A teljes ragadványnévlista 334 nevében mindössze 15 női név található, a teljes névállomány 4,5%-a. Ennek oka az, hogy: „... a nők nehezebben viselik a kritikát, mi meg nem akarunk megbántani senkit.”⁷ A megbántódás pedig könnyen bekövetkezhet, hiszen láthattuk, hogy a ragadványnevek legjelentősebb egységét a testi és lelki tulajdonságok alapján adott nevek teszik ki. (137 név, a teljes névanyag 35%-a). Egészen bizonyos tehát, hogy e neveket leggyakrabban olyan külső és belső sajátosságok miatt adják,

⁶ A témához: Niedermüller P., 1990.

⁷ Séra Kiskender István szavai.

melyek az átlagtól eltérnek, s amelyeket viselőik leginkább elrejténeek. A névadással viszont az ilyen tulajdonságok mindenki számára nyilvánvalóvá válnak.

A ragadványneveket adni oly mértékben spontán szokás, hogy a nevek létrejöttekor fel sem figyelünk rá. A ragadványneveket használó közösségeket tagjaik létszáma alapján nemigen lehet tipizálni. Kicsiny közösségek „bizalmas” interperszonális viszonyai nehezen „tűrik” a hivatalos stílust, s gyakran a viszonyok bensőségességét, személyességét biztosítják azok a nevek – bece- és ragadványnevek egyaránt –, amelyeket a közösség tagjai – leginkább – egymásnak adnak. Nagyobb közösségekben pedig megnő a matematikai valószínűsége annak, hogy előfordulnak egymással megegyező nevek, s emellett a nevek hivatalos stílusú használata sem tekinthető természetesnek.

Mindezeknek köszönhetően a ragadványnéadás szokása vélhetően még sokáig fenn fog maradni, hiszen a tulajdonságok alapján kapott nevek segítségével mindenki könnyebben, „szórakozva” meg tud különböztetni embereket – főleg azonos nevűeket, s főként kicsiny és zárt közösségekben –, mint azokkal a számsorokkal, melyek a hivatalokban teszik egyértelművé a személyazonosságunkat.

IRODALOM

Bárczi Géza

é. n. A magyar szókinccs eredete. In: Egyetemi Magyar Nyelvészeti Füzetek II. kiadás, Budapest

Grynaeus Tamás

1993 Nagykamarás ragadványnevei. In: szerk.: *Sebestyén Árpád*: Magyar nyelvjárások XXXI. Debrecen

Kovács László

1956 Debrecen-nyulasi gúnynevek. In: szerk.: *Kálmán Béla*: Magyar nyelvjárások III. Debrecen

Lőrincze Lajos

1948 A tolna-baranyai (volt bukovinai) székelyek névadási szokásaihoz. In: *Ethnographia* LIX.

1951 Szempontok és adatok személyneveink újabb kori történetéhez. In: szerk.: *Kálmán Béla*: Magyar nyelvjárások I. Debrecen

Máté József

1980 Balmazújváros ragadványneveiből. In: szerk.: *Kálmán–Sebestyén*: Magyar nyelvjárások XXIII. Debrecen

Mizser Lajos

1972 Cserépfalu ragadványnevei. In: szerk.: *Kálmán–Papp–Sebestyén*: Magyar nyelvjárások XVIII. Debrecen

Niedermüller Péter

1990 Térképek a fejben, Budapest

Pákozdi Endre

1961 Vésztői ragadványnevek. In: szerk.: *Kálmán Béla*: Magyar nyelvjárások VII. Debrecen

Papp József

1970 Ragadványnevek Tiszacsegén. In: szerk.: *Kálmán–Papp–Sebestyén*: Magyar nyelvjárások. XVI. Debrecen

Penavin Olga

1963 Kopács személynévanyaga. In: szerk.: *Kálmán Béla*: Magyar nyelvjárások IX. Debrecen

Solymossy Sándor

1899 Névmágia. In: Magyar Nyelvőr XXIII. Budapest

Tóth Katalin

1966 A Karancs vidéki ragadványnévodás kérdéseihez. In: szerk.: *Kálmán Béla*: Magyar nyelvjárások XII. Debrecen